

Levent Yılmaz, Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi (İstanbul: Metis Yayınları, 2010) 272 sayfa, ISBN: 978-975-342-742-5

Bekir ÜNAL *

Levent Yılmaz'ın on iki yıl gibi uzun sayılabilecek bir zaman zarfında yazdığı ve Paris Sosyal Bilimler Yüksekokulu'nda (EHES) savunduğu doktora tezi *La Querelle des Modernes. Temps, nouveauté et histoire à travers la Querelle des Anciens et des Modernes* Fransa'nın en prestijli yayın evlerinden birisi olan Gallimard Yayınları tarafından 2004 yılında *Le Temps Moderne* adıyla yayımlanmıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Tarih bölümünün başında olan Levent Yılmaz'ın uzun ve detaylı bir akademik çalışmadan ince ve kolay okunan bir kitaba dönüştürdüğü tezi, *Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeninin Değer Haline Gelişi* adıyla Metis Yayınları tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kitap tam da alt başlığının gerektirdiği gibi, modern zamanların varlığa gelişinin zamansallık algısının değişimi üzerine kurulu olduğunu ve 'yeni' denen değeri nasıl yüceltmeye başladığını dönemin zaman algısını ihmal etmeden analiz etmeye çalışmaktadır.

Günümüzde ne anlama geldiğinden şüphe duyulmayan kavramların başında 'modern olmak' gelmektedir. *Modern Zamanın Tarihi*, Türk ulusal tarih anlatımının, Batılılaşmayla bir referans noktası olarak ilgilendiği için görmezden geldiği bir kavram olan modernliğin tarihini ve kökenlerini anlatmaya çalışmaktadır. Levent Yılmaz herkesin bildiğini sandığı Batı'nın tarihini ve kendisini nasıl 'Batı' olarak inşa ettiğini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Kitapta Türkiye'nin hedef olarak seçip kabul ettiği tüm değerlerin nasıl birer 'değer' haline geldiğini tarihsel arka plan ile anlatmaktadır. Yılmaz, tarihsellik anlayışının değiştiğini ve değişen bu olgunun eskiler (Antik Yunan ve Roma'nın tanrıları, mitleri, filozofları, bilginleri ve bunları yüceltenler) ile modernler (yaşadıkları dönemden etkilenen, şimdiki zamanı merkeze alarak mükemmeliyete doğru evrilen, çizgisel bir gelecek ve tarihsellik tasarlamış yeniler) gibi iki tanımlamayı doğurduğu için bir 'tarihi' olduğunu iddia etmektedir.

Moder Zamanın Tarihi, 1687 yılında Charles Perrault'nun "eskiler" ile kendisinin yaşadığı dönemi kıyasladığı *Büyük Louis'nin Yüzyılı* şiirini Fransız Akademisi'nde okumasının ardından başlayan tartışmaların odağındaki Racine, Perrault, Petrarca, Dante, Erasmus, Montaigne, Descartes gibi isimlerin eserlerinin yol açtığı 'kavga'nın kökenini ve eskiler ile yeniler arasındaki tartışmaların boyutlarını tarihi kesitlerle analiz etmeye çalışmaktadır. Levent Yılmaz'a uzun soluklu bu uğraşısında tezinin danışmanlığını yapan François Hartog, Levi-Sra-

*Araştırma Asistanı, BİLGESAM / Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi.
e-posta: bekirunalbilgi@gmail.com

uss ve Hans Gadamer gibi alanlarının saygın ve önemli sosyal bilimcileri birikimleri ile yol göstermektedir.

Yazarın kitapta derinlemesine okuyup yorumladığı ve aktardığı birçok isimin arasında dört tanesi öne çıkmaktadır: Montaigne, Dante, Petrarca ve Erasmus. Yazara göre, geleceğin geçmişte mevcut olduğunun kabulü, “hayatın mürşidi olarak tarih” tanımlamasını haklı çıkarıp, eski tarih ve modern tarihi karşı karşıya getirmektedir. Petrarca’ya göre bu, ayna işlevi gören yansımali bir ilişkidir. Erasmus ise, modern insanın eskilerin eksikliklerini tamamlamak zorunda olduğunu düşünmektedir. Dante’ye göre siyasal ideal geçmişte bulunmaktadır. Petrarca’nın önerdiği yenilik ise, «eskileri modernlerin dünyasına taşımaktan» geçmektedir. Montaigne’de gördüğümüz yenilik tiksintisi ve eskinin yüceltilmesi fikri, muhafazakârlık konusunda onu Dante ile karşılaştırmamızı gerektirirken, Erasmus ile Petrarca’nın yeniliğe dair düşünceleri, modern zamanın tarihine ve modern dediğimiz her şeyin anlamına çok önemli katkılar yapmaktadır. Yılmaz, modernlik tarihinin en kaçınılmaz unsurlarından birisinin de merak olduğunu vurgulamaktadır. Bu vurgu doğal olarak insanın aklına hemen yasak meyve hadisesini getirmektedir. Yılmaz’ın burada tartışmaya açtığı şey, Adem ile Havva’nın cennetten kovulmalarının sonucu değildir. Yılmaz, daha ziyade olayın çıkış noktasıyla ilgilenmekte ve şu soruyu sormaktadır: “İnsan neden kendisine ters isteklere kapılır, bir gün bir şeyi öteki gün başka şeyi sever?” Yazar, bu soruya Montaigne’i referans göstererek cevap vermektedir. Zira Montaigne’e göre hep aynı kalan, değişmeyen tek şey insandır.

Odak noktasına 17. yüzyılı koyan *Modern Zamanın Tarihi*, asla ‘zaman aşımına’ uğramayacak bir davadan, ‘Eskiler ve Modernler Kavgası’ndan bahsediyor. Evvel zaman içinde diye başlayan eskiler ve modernler arasında süregelen kavga, sonunda uyuyacağımız bir masal gibi başlasa da kitabı okudukça anlatılanların bizi uyandıracak ve aydınlatacak bir işlevi olduğu görülmektedir. “Niye tarih yazıyoruz?” Yazara göre bütün mesele bu soruya verilebilecek makul bir cevapta düşünlenmektedir. ‘Şimdi’ dediğimiz zaman dilimi nasıl ve neden tarihselleşiyor? Esas sorun zaman kavramını mı, yoksa tanrıyı mı çözmektir? Yüzyıllar öncesinin şiirinden, sözlü edebiyatından nasıl yola çıkılmalıdır? Tarihteki mitsellik neden giderek silinmiştir? Mitsel bir tarih aslında yitik bir tarih midir? Bu sorular kitabın odak noktası çevresinde dolaşmakta ve nihayet kitabın sonunda yörüngesine oturmaktadır. Antikçağ’ın Rönesans döneminde yeniden ele alınması sonucunda, ‘yeni’ olan ‘eski’ ile karşı karşıya geliyor. Yılmaz’a göre sorun, eskinin hakikiliğine dair inançla değişimin zorunlu olduğuna dair inancın çarpışmasından kaynaklanmaktadır. Kavga kitabın ilerleyen bölümlerinde ‘Eskiler ve Modernler Kavgası’ olmaktan çıkıp, modernlerin kendi içindeki bir kavgaya dönüşmektedir. Levent Yılmaz’ın Avrupa’daki önemli kütüphanelerden topladığı kaynaklar ile zenginleştirip literatüre kazandırdığı *Modern Zamanın Tarihi*, 17. yüzyılın sonundaki bir tartışmanın tarihini birçok referanstan okuyarak; Batılı toplumların

nereden hareketle, hangi düşünceleri alıp, hangilerini bırakarak, ya da böyle yaptıklarını zannederek modern olduklarının araştırmasını sunmaktadır. Yılmaz'ın kullandığı dipnotların bu konu ile ilgilenenlere yol göstermesi ve okuyucuyu meraka sevk etmesi kitabın dikkate değer özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, yazarın uzun yıllar süren çabasının arkasında sadece tarihsel bir bakış açısı yatmamakta, belki tarih felsefesi ile el ele gitmesinden dolayı felsefenin içinden de ilerlemektedir.

Levent Yılmaz, kitabın orta kısımlarına doğru Paul Valery'nin «Eski Yunan, Modern zamanların en güzel icadıdır» sözünü hatırlatıyor. Yılmaz bu bölümde, modern zaman, Antikçağ'ın taklidi midir yoksa törpülenmesi, düzeltilmesi ve yeniden yazılması mıdır gibi sorular etrafında, keşif ve icat arasındaki küçük ama ölümcül uçurumun, «modern» sıfatının anlam kümesinde kapladığı yeri tartışmaya açmaktadır. Yazar nasıl Antikçağ, Ortaçağ ve Rönesans birbirlerinden ayrılıyorlarsa aynı şekilde kendisinden önceki çağları yeniden icat etme cesareti gösteren *Modern Zamanın Tarihi*'nin de 'yeni bir çağ' olarak adlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Yılmaz, işte bu 'yeni' çağ bilincinin, yani yeni olanın peşinde koşarken yüzünü eskiye dönerek ilerleme fikrinin Avrupa'da yeni sıfatının kazandığı ve kazandırdığı değerler için zamanaşımına uğramayacak bir dava olduğunu savunmaktadır. *Modern Zamanın Tarihi*'de yenilik, değişim, ilerleme ve keşif çatışması arasındaki tartışma, Batı'yı Batı yapan yegane unsurları göstermektedir.

Yılmaz kitabında Avrupa tarih yazımında, eskiden yeniye geçiş evresine sıkça değinse de, geçmişin geleceği nasıl tahayyül ettiği, geleceğin geçmişte nasıl yazılı olduğu gibi sorulara tatmin edici cevaplar verememektedir. Avrupa'nın, tarihinin bir döneminde eskiden yeniye geçtiğini ve eski ilişki yapılarını kırdığını anlatırken, 'Aydınlanma' terimini kullanmaktadır. Aydınlanmanın düşünce dünyasını; eskiyle yeninin kavgasında yeninin eskiye nasıl baktığında keşfetmesi, Batı'nın geçmişi nasıl oluşturduğunu, nasıl tarihe dönüştürdüğünü ve geleceğin tarihle kurduğu ilişkiyi, yani modern tarih yazımını mercek altına alması da sorunlu bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak Levent Yılmaz'ın kitabı, modern zamanın tarihini ve eskilerle modernler arasındaki kavganın nasıl ortaya çıktığını Avrupa'nın farklı köşelerindeki modernlerin ve yapıtlarının izini sürerek anlatan, yöntem açısından Türkçedeki en yetkin ve içerik açısından en detaylı tarih okumalarından birdir. Yılmaz, kitaba yazdığı önsözün sonunda «Bunun bir devamı yazılmalıydı» demektedir. Kitap okunduğunda aynı kanıyı paylaşmamak mümkün değildir. Yazarın da belirttiği gibi okuyucu şimdilik ancak bu kadarıyla yetinmelidir, zira *Modern Zamanın Tarihi* anlatmakla bitecek gibi gözükmemektedir.